

Korte studies in Mattheüs (122)

De Bergrede (27)

'U hebt gehoord dat er gezegd is: Oog voor oog, tand voor tand. Ik zeg u echter dat u geen weerstand moet bieden aan de boze; maar wie u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe; en als iemand u voor het gerecht wil dagen en uw onderkleding nemen, geef hem dan ook het bovenkleed; en wie u zal dwingen één mijl te gaan, ga er twee met hem. Geef aan hem die iets van u vraagt en keer u niet af van hem die van u lenen wil.' (Mat. 5:38-42).

Inderdaad, als het goed is hadden de Israëlieten dit 'gehoord'. Oog voor oog en tand voor tand. Dat staat immers in de wet. Het stond in de Thora die God Zelf aan Israël gegeven had.

'Wanneer mannen vechten en daarbij een zwangere vrouw zo treffen dat haar kind geboren wordt, maar er geen dodelijk letsel is, dan moet de schuldige zeker een boete betalen, zo groot als de echtgenoot van de vrouw hem oplegt. Hij moet die betalen via de rechters. Maar als er wel dodelijk letsel is, moet u geven leven voor leven, OOG VOOR OOG, TAND VOOR TAND, hand voor hand, voet voor voet, brandwond voor brandwond, wond voor wond, striem voor striem.' (Ex. 21:22-26, en lees ook het vervolg).

In dit gedeelte gaat het over de wetten van Israël. Er was precies vastgelegd hoe rechters moesten handelen in bepaalde omstandigheden. Het gaat over genoegdoening voor de benadeelde. Men mocht niet het recht in eigen hand nemen, maar men moest het voor de rechters brengen. Die rechters zouden bepalen wat de dader moest doen. Ik denk dat in Exodus 21 de woordjes 'via de rechters' daarom heel belangrijk zijn. De rechtbank is de context. Daar zou recht worden gesproken en geschillen worden rechtgezet.

Zo ook in Leviticus.

'Als iemand zijn naaste letsel toebrengt, moet hem hetzelfde aangedaan worden wat hij gedaan heeft; breuk voor breuk, OOG VOOR OOG, TAND VOOR TAND. Zoals hij de ander letsel heeft toegebracht, moet hem hetzelfde worden toegebracht.' (Lev. 24:19, 20 en verder).

Let op de passieve vorm. Er staat niet dat als iemand mijn arm zou breken, per ongeluk of expres, ik dan maar meteen ook de arm van de ander moest breken. Dat was in het geheel niet de bedoeling van deze wetten. Er was geen sprake van wraak, maar van recht. Dat zijn twee totaal verschillende dingen.

In Deuteronomium staan de woorden 'oog voor oog, tand voor tand' niet eens in de context van een fysiek misdrijf. Het gaat om een vals getuigenis van de een tegen de ander.

'Wanneer een misdadige getuige tegen iemand opstaat om hem aan te klagen wegens afvalligheid, dan moeten de twee mannen die dit geschil hebben, voor het aangezicht van de HEERE staan, voor de ogen van de priesters en de rechters die er in die dagen zijn en de rechters moeten de zaak goed onderzoeken. En zie, is de getuige een valse getuige, heeft hij vals getuigd tegen zijn broeder, dan moet u met hem doen zoals hij met zijn broeder dacht te doen. Zo moet u het kwaad uit het midden wegdoen.' (Deut. 19:16-19).

Let weer op de plaats van de priesters en de rechters. Dit speelt zich niet af op straat of in privé in de huizen. Het gaat hier om situaties die voor de rechtbank verschijnen. De woorden

'leven voor leven, OOG VOOR OOG, TAND VOOR TAND, voet voor voet' (Deut. 19:21)

zijn hier figuurlijk gebruikt. De vals beschuldigde moet genoegdoening gedaan worden, zodanig dat de kwaadwillende het wel uit zijn hoofd laat om het nog een keer te doen. Dat de valse getuige letterlijk een hand wordt afgehakt of een oog wordt uitgestoken, lijkt door de context weersproken te worden.

Dat de Heere in de Bergrede deze wetten lijkt de weerspreken of terug te trekken, is slechts schijn. In de eerste plaats wist Hij van de staat van de priesters en de rechters van Zijn dagen; die waren onmogelijk in staat om een eerlijk en onafhankelijk onderzoek te verrichten. Die waren eerder in staat om een slaatje te slaan uit elke rechtszaak en het recht te geven aan de hoogste bieder.

Wat, ten tweede, nogal eens uit het oog wordt verloren bij deze tekst uit de Bergrede, is dat degene die bijvoorbeeld geslagen wordt, waarschijnlijk zelf iets verkeerd heeft gedaan, waardoor hij die klap naar recht verdiend had. Hij had de ander benadeeld en die liet het er niet op zitten en gaf hem een klap op zijn gezicht.

Dat dit een terechte conclusie is blijkt uit het volgende voorbeeld dat de Heere aanhaalt.

‘Als iemand u voor het gerecht wil dagen en uw onderkleding nemen, geef hem dan ook het bovenkleed.’ (Mat. 5:40).

Je wordt niet voor niets voor het gerecht gedaagd. Althans, daar ga ik in deze situatie even vanuit. Iemand meent recht te hebben op genoegdoening, omdat je al dan niet per ongeluk, zijn onderkleed gescheurd hebt (bijvoorbeeld). Die persoon dreigt je voor de plaatselijke rechter te brengen. Wat de Heere hier feitelijk zegt is het daar niet op aan te laten komen. Als hij recht heeft op dat onderkleed, geef hem dat dan gewoon en doe het bovenkleed er gelijk bij. Dan heb je helemaal geen rechters nodig... Ofwel twee ogen voor een oog en twee tanden voor een tand, om maar even in de beeldspraak te blijven.

Tegen de achtergrond van Zijn eigen tijd was de rechtspraak waarschijnlijk zo corrupt geworden dat de Heere deze oplossing aan Zijn discipelen bood om verzoening tussen broeders te bewerkstelligen.

Paulus had ook soortgelijke richtlijnen voor de broeders in de gemeente van Korinthe, waar de zaken ook behoorlijk uit de hand waren gelopen. (1 Korinthe 6:1-11).

Natuurlijk weerspreekt de Heere hier de Thora niet en zoals in deze studie uitgelegd, doet Hij dat ook helemaal niet. De Heere probeert de wraakzucht uit te bannen met de woorden ‘dat u geen weerstand moet bieden aan de boze’. De Heere is Degene Die het recht zal doen zegevieren. Hij heeft Israël daarin wel het meest vergaande voorbeeld gegeven...

‘Ik geef Mijn rug aan hen die Mij slaan, Mijn wangen aan hen die Mij de baard uitplukken.’ (Jes. 50:6).

En dan stond Hij nog volledig onschuldig voor Zijn rechters.

In het laatste vers staat overigens niet dat de discipelen werd opgedragen alles maar te geven waar iemand hen om vroeg. ‘Geef hem, die iets van u vraagt’, is heel wat anders.’ Als we ook dit in het licht van het recht lezen – dus, degene die iets vraagt, heeft recht op genoegdoening, in zijn eigen ogen – dan maant de Heere om daar verder geen woorden over vuil te maken en het gewoon te geven.